

HELYZETÜNK AZ ÚJ JUGOSZLÁVIÁBAN

Irta: Szalai József

1.

Ez a téma, nem kis jelentőségű számunkra. Arról van ugyanis szó először, hogy kisebbségünk minden, haladásra képes és alkalmas egyede, nélege és osztálya megértse, hogy fölfogjuk saját helyzetünket az új demokratikus föderatív Jugoszláviában és másodsor, hogy alaposan megismerjük azt az utat, amelyen a jövőben haladnunk kell. Hogy mindegyikünk előtt, mint a nap világos legyen a tennivaló. És hogy a tennivalók megismerése után meg is csináljuk mindazt, ami ugyan úgy érdeke ezen ország minden lakójának, nemzetének és népének, mint ahogy érdeke az egész magyarságnak, közép- és délkelet-Európa minden kis nemzetének, népének és az egész haladó emberiségnek.

Hogy mai helyzetünket megismerhessük és mérlegelhessük, szükségesnek tartom egy pillantást vetni a régi Jugoszláviára és annak velünk szemben elkövetett politikájára. A régi, úgynevezett vidovdánj Jugoszlávia a népek börtöne volt. E meghatározás nem csak a régi jugoszláv állam és kisebbségünk közötti viszony meghatározása. Ez a meghatározás a régi Jugoszlávia és annak minden, többségi és kisebbségi népe közötti viszonyt fejezi ki pontosan. Ez azt jelenti, hogy minden itt élő nép jogtalan és elnyomott volt tekintet nélkül arra, hogy többséghez, vagy kisebbséghez tartozott. A régi Jugoszlávia népeinek és nemzetiségeinek helyzete iskola-példája volt annak a tételnek, hogy »az a nép, amely más népeket elnyom, maga sem lehet szabad«. De, ha Jugoszlávia a többségi népek számára börtönt jelentett, akkor a kisebbségek — tehát a mi számunkra is nehéz bilincsekkel, böjttel és kemény fekkelylel súlyosbított sötét börtön volt, amelyet a fokozott gazdasági kizsákmányolás, politikai jogtalanság, elnyomatás és kulturális nyomorúság jellemzett. Mi még azt a látszatszabadságot mint a szabad nyelvhasználat, kultúr szabadság stb. sem élvezhettük, amelyet a többségi népek szája előtt mézesmadzagként húztak végig.

2.

A gazdasági kizsákmányolást nekünk a régi Jugoszlávia adó-, hitel-, munkabér-politika, a protekciós alapon történő állami szállítások állami beruházások hiánya Vajdaságban és az amúgy is gyenge iparunk leépítése, áttelepítése jelentették. Vajjon ki nem emlékeznék arra, hogy a Vajdaság népei — köztük mi is fizettük a legmagasabb adót az egész országban, hogy a Nemzeti Bank hiteléből a legkevesebb jutott Vajdaságnak. Vagy arra, hogy az állami szállítások aránytalanul nagyobb százalékat szerb nagytőkések végezték. Azt is jól tudjuk, hogy a nemzetközi úton kívül semmiféle komolyabb beruházást ezen a területen nem eszközöltek. De a munkások is nagyon jól emlékeznek a másfél dináros órabérekre és a tisztán sovimisztá alapon történt elbocsátásokra az állami üzemekekből stb. stb. Természetesen nem hagyhatom szó nélkül azt a tényt sem, hogy kisebbségünk vagyonos része, pontosabban a nagytőkések és

nagybirtokosok akkor is, mint mindig, megtalálták a módját annak, hogyan bújjanak ki a gazdasági kiszákmányolás alól, legtöbbször a náluk dolgozó munkások — magyar munkások — bérének leszorításával a létminimum alá.

Népünk politikai helyzete egy jottányival sem volt különb az imént röviden vázolt gazdasági helyzeténél. Az ország a nagyszerb burzsoázia politikai klikkjei közül hol az egyik, hol a másik uralma alatt nyögött. Abban azonban mind nagyszerűen megegyeztek, hogy a népet kíméletlenül elnyomták és annak minden politikai megmozdulását csirájában elfojtották. A hírhedt »Obznana«, majd később 1929-ben az államvédelmi bíróság a régi Jugoszlávia népej számára a politikai jog helyébe a gumibotot, puskatuszt és a börtönt helyezte. Egy buta zsandár, vagy egy politikai detektív akarata többet jelentett, mint százerek és milliók vágya, óhaja. Ebben a politikai légkörben a kisebbségünknek céltudatos vezetés hiányában nem volt és nem is lehetett olyan politikai szervezete, amely szembe fordulva az árral, küzdött volna politikai szabadságunkért, jogainkért. A magyar tőkésék és nagybirtokosok politikai téren ép úgy, mint gazdasági téren is, megtalálták a módját, hogy megszabaduljanak a jogtalanság és elnyomatás nehéz súlyától. Cserbenhagyva a népet, mindig a nagyszerb tőkésék épen uralmon levő csoportját támogatják, egyszer a Magyar Radikális Párt, másszor a Jugoslavenska Radikalna Zajednica formájában.

A városi és falusi kispolgárságunk tanácsstaan. Ezért vállhatott kisebb mértékben a különféle nagyszerb érdekcsoportok és csaknem teljesen a reakciós revizionizmus martalékkává. Egyedül munkásosztályunk folytat céltudatos politikát a saját és a nagyszerb reakció ellen, épen ezért, úgy a a szakszervezetek, mint a Kommunista Párt a rendőrség állandó célpontjai. A támadás 1929-ben és az ezt követő időben éri el tetőfokát. A szakszervezeteket bezárják és általános rohamot indítanak a munkásosztály pártja ellen. Több ezer vajdasági munkás és paraszt, köztük nagyon sokan magyarok kerülnek rendőrkezre, mert a reakció e tobzódása idején magasta emelték a szabadság, a népek testvérisége s egyenlőségűsége, tehát a kisebbségi jogok zászlaját.

Kultúránk a régi Jugoszláviában teljes egészében magán viseli az elnyomott, jogtalan, gazdaságilag kiszipolyozott népek kulturájának bélyegét. Az anyanyelvű iskolák és hivatásos színházak hiánya, cenzura, a lapbetiltások, a kultúr munkások üldözése és még más ezer és ezer akadály tette szinte lehetetlenné az igazi magyar népi kultúra terjesztését és fejlesztését. A saját reakciónk is belesegített, hogy az a szomorú kultúrkép, amely elénk tárult, még sivárabb legyen azzal, hogy Magyarországból művészileg huszadrendű, eszméileg fasiszta, félfasiszta, de legalább is léha, limonádétartalmú termékek behozatalával és becsmérlésével rontolják le a még megmaradt kultúrbástyáinkat. Ha ebből a szémszögből vizsgáljuk kultúrtermékeinket, helyesebben kultúrnyomorúságunkat, alig lehet eldönteni, ki a nagyobb bűnös: a nagyszerb reakció-e, amely az elnemzetlenítés vonalán haladva nem adott iskolát, színházat, újságot, könyvet, vagy saját reakcióaink, akik adtak ugyan, de mit adtak? Amazok jóvoltából gyermekeink nem tanultak meg tisztességesen magyarul, nem ismerhették meg a szép és gazdag való kultúrát, a magyar szellemet, a magyar népet, míg emezek jóvoltából magyar nyelven »degen« kultúra, legtöbbször germán paréj plántálódott az itteni magyar koponyákba.

Tegyük e két gonosztevőt, akik közül az egyik meglöpött, a másik megcsalt, szivünk mérlegére és döntsük el, melyik közülük a nagyobb gonosztevő? Hajszálnyi különbség sincs közöttük. Egyazon bandita ez, csak

különböző ruhában. A reakció, amely, ha bármilyen nyelven is beszél, mindig azonos. Mindig az igazi kultúra ellensége és a kultúrsótétség bannója.

Röviden összefoglalva a mondottakat azt láthatjuk, hogy a huszonhárom esztendő kisebbségünk számára semmi jót nem adott. A régi Jugoszlávia és a magyar kisebbség viszonyával kapcsolatban le kell szögeznünk még azt, hogy a gazdasági kizsákmányolást, a politikai jogtalanságot és kultúrális elnyomást mi nemzeti elnyomásnak éreztük, mert valóban az is volt.

3.

A három és fél éves magyar időszakot is meg kell vizsgálnunk, hogy az mit jelentett számunkra és hogy annál pontosabban vonlíassuk le végső következtéseinket.

Amikor 1941 tavaszán a német fasizmus megtámadta Jugoszláviát a magyar fasiszta-revizíós körök élükön Horthlyval, elérkezettnek látták az időt imperialista álmaik megvalósítására Jugoszlávia irányában is. A magyar fasizmus a nemzeti felszabadítás jelszavát használta felénk és népünk tekintettel a több mint két évtizedes nemzeti elnyomásra és belső (szervezetlenségére, könnyen hajlott e szíren hangokra, De azután rövidesen rájött, hogy Horthly fasiszta hadserege nem nemzeti szabadságot hozott, hanem újabb elnyomást, mint amilyent a régi Jugoszlávia alatt elszenvedett volt. Minden tisztességes magyar, aki csak egy szikrányit is önérzetes és szereti saját szabadságát és saját népét, piruló arccal gondol a bevonulás első napjaira, amikor a fasiszta katonaság és rendőrség csetniküldözés és felkutatás címén barbár kivégzéseit és erőszakoskodásait elkövette, elősorban a szláv, zsidó, de a magyar lakosságon is

Vizsgáljuk meg most, mit hoztak a magyar fasiszták gazdasági téren. Hátha megtaláljuk annak a tál lencsének néhány szemecskéjét, amelyért Horthly és fasiszta bérénci odavetették Magyarországot és a magyar népet a százkaru germán polipnak, Hitlernek és fasiszta Németországának. Ma már minden józanészű ember előtt világos, hogy a magyar nép bitang urai, vagy úri bitangjai hova vezették országunkat, népünket, Petőfi, Tanácsics és József Atilla népét. Budapesten már elkezdődött a nagy per és ezek a politikai stréberek számat adnak gaztetteikért és elnyerik méltó büntetésüket.

De térjünk vissza eredetileg feltett kérdésünkhöz, hogy mit is hozott az ugynevezett felszabadulás nekünk magyaroknak és a nem magyaroknak. Röviden és egyszerűen megfelelhetnénk rá azzal, hogy semmit. De ezzel nem elégedhetünk meg. Meg kell vizsgálnunk a kérdést úgy, ahogy azt már az imént tettük.

Mit hozott először is a nagytőkéseknek és nagybirtokosoknak?

Meghozta számukra a jólét és tobzódás továbbfolytatását, úgy, hogy az október mulatozások elven törvényt kellett hozni. Meghozta a könnyű hadigazdálkodás lehetőségét. Meghozta számukra azt a kényelmes helyzetet, hogy a hadiüzemi biztos biztosította az üzemekben a munkások lázadásaitól mentes termelést. A hadiüzemi biztos mindent simán elintézett az egyik fél megelégedésére, mert t. i. a munkás az nem volt másik fél, az csak egy közönséges munkás, vagy lázadó kommunista volt. Itt hangsúlyozni kívánom, hogy a hasonszórú szlávnyelvű nagyságosok, itt ép úgy megtalálták a maguk boldogulásának az útját, mint a régi Jugoszlávia idején a magyar urak is megtalálták azt.

A városi kispolgárság, amely leginkább esett a revizionizmus karjaiba, joggal elvárta, hogy az új haza és új rend meg hozza számára legalább is

a nyugodt és békés megérettést, az annyira óhajtott anyagi biztonságot. De mi történt? A magyar fasizmus nem bizott meg bernük és csak másod-harmad, vagy negyedrangú szerephez juttatta őket. A vezető helyekre, bizalmi állásokba mindenüvé saját embereit, az úgynevezett *anyaországú*, az eljönrnyösöket ültette. A fasizmus, hogy lepézeze hazug voltát, hogy a számára legmegfelelőbb és legbiztosabb tömegek ingadozó bizalmát ez ne veszítse, sőtét uszítást vezet a zsidóság ellen, mintha azok lennének okai a középrétegeket ért minden bajnak. A fasizmus a zsidóság bőrére úgynevezett elterelő hadmozdulatokat végez, *sajnos* sikerrel.

A parasztság, főleg a kis- és közép-parasztság számára ugyancsak szemmeléle lényeges eredményt nem hozott a fasiszta »felszabadítás«. Ellenkezőleg a kis- és közép-paraszt különösen a pontrendszer bevezetését után került súlyos anyagi helyzetbe és összeütközésbe az államhatalommal. Érthető: amikor követelték a beszügáltatást a pontok szerint és nem volt miből.

A munkásosztály volt kezdettől fogva az egyetlen társadalmi tényező, melyet a fasizmus sok próbálkozás dacára egyáltalán nem tudott maga felé fordítani. A munkásosztály néhány hét után azonnal látta, hogy *egyiküya ez a révível, csak a nyakravalója más*. A munkásosztály rossz anyagi helyzetét még súlyosbította az a felismerés, hogy a bérharcot és a béremelését eleve kizárták. Azokat, akik mégis megpróbálták szembeszállni, gyorsan megtanították a hazafiúi kötelességeikre. A magyar munkásság a »felszabadítás« után alig néhány hónapra megismerte a magyar fasizmus, Orgoványon, Siófokon és sok másutt már 1919-ben kiiskolázott lényegét. A magyar munkásság soha sem felejtette és nem is felejtetheti el a *sárgaházakat*, ahol fasiszta hóhérok a munkásság legjobb fiait százával és ezrével verték halálra és juttatták akasztófára.

A fasizmus politikai téren sem hozta meg, mert lényegénél fogva nem hozhatta meg, a szabadságot a dolgozó magyar népnek. Ellenkezőleg, még növelte az elnyomást és jogtalanságot. De hogyan is hozhatott volna szabadságot, amikor *a fasizmus nem egyéb, mint a népszabadság és jog merő tagadása*. A magyar fasizmus is ép úgy, mint a többi fasiszta rendszerek, uralmukat a csendőr, rendőr és a fasiszta hadsereg szuronyaira alapozta. A nem magyar dolgozók számára a magyar fasizmus elnyomást és fokozott üldöztetést jelentett politikai téren.

De vajjon, mit adott a magyar fasizmus nekünk? Adott gleiksaltoit iskolákat, újságot és színházat, igen alacsonyrendű műsorral. Adott fajvédelemi zsidótörvényt: a magyar történelem szegényfoltját.

Ha összegezzük a három és fél esztendő magyar időszak eredményeit, megalapíthatjuk, hogy az sem gazdasági, sem politikai, sem kulturális felszabadulást nem hozott. Nem hozott, mert nem hozhatott, mert nem a nép, hanem a nép elnyomóinak uralma volt. Népiünk sajnos kissé későn jött rá a fasizmus lényegére. De a jobb későn, mint soha elvs alapján nem túl későn ahhoz, hogy *az új hazában, a demokratikus föderatív Jugoszláviában* teljesjogú és egyenragú polgárként kezeljenek és megadják számunkra a *szabad nemzeti fejlődésre*.

Mi adja meg az új Jugoszláviának a lehetőséget arra, hogy a magyarok és a többi kisebbségek a többségi népekkel egyenrangú és jogú polgárok lehetnek? Az, hogy az új Jugoszlávia *nem a népek börtöne, hanem szabad népek demokratikus hazája*. Az, hogy ez az ország Titó országa, amely nem politikai mesterkedések és alkudozásokon létrejött takolmány, hanem *a fasiszta elnyomó ellen fölkelt népek sikeres szabadságharcának eredménye*. Az, hogy ez az ország a tűz és víz szörnyű csatájában született meg. Az, hogy ezen ország minden talpalatnyi földjét népei legjobb fiainak vére öntözte. Az, hogy ez az ország a népek

testvérisége és egysége jelszavával zászlaján mozgósította és vitte harcra népei mindegyikét és a minden népet egybekovácsoló harcban valóstotta meg a zászlajára tűzött jelszavakat, *a testvériséget és egységet*. Az, hogy ezen ország minden demokratikus polgára tisztában van azzal, hogy a fasizmus fölött aratott győzelmet csak úgy biztosíthatja, ha a testvériség és egység jelszavával zászlaján tovább vivja a fasizmus elleni második nagy harcát, a lerombozott ország gazdasági és kulturális felépítését.

Helyzetünket az új Jugoszláviában e pillanatban az ország gazdasági felépítése határozza meg. *Nem vettük ki eléggé a részünket a harcokból*, most a gazdasági felépítés során ezenegy bizonyosságát adhatjuk annak, hogy aktív tagjai és őszinte hívei vagyunk az új demokratikus föderatív Jugoszláviának. Ez az ország olyan lesz, amilyenre azt szabad polgárai csinálják. Ha tehát azt akarjuk, hogy a mi szájunk-ize szerinti is legyen, *mindegyikünknek* ott kell lennie Jugoszlávia politikai, gazdasági és kulturális felépítésénél. *Mindegyikünknek!*

Az új Jugoszlávia egyik alapelve, hogy *mindenki aszerint részesedik a javakból, amilyen részt vesz azok létrehozásában*. Ez így igazságos! Mert ha egyformák vagyunk a jogokban, egyformák kell hogy legyünk a köteleességekben is. Láthatjuk és tapasztalhatjuk, hogy a nemzetiségi jogok egész sorát élvezzük, melyekről a régi Jugoszláviában még álmodni sem mertünk, hogy a magyar fasizta uralomról ne is beszéljünk.

Itt vannak például a néphatóságok. A néphatóságok a népfelzabardító harc egyik legnagyobb vívmánya, melyeket a legszélesebb népi demokrácia alapján választottak meg és melyek a legszélesebb rétegeknek megadják a betekintés és ellenőrzés lehetőségét a legmagasabb állami szervek és hivatalok munkájába. Megoldódott a hétpecsétes titok. Megszűnt a büvkör, mely a közhivatalokat azelőtt körülvette. Behizonyosodott, hogy a városaink és községeink ügyeit egyszerű lakatosjegények, borbélyok, asztalosok, szabók stb. is tudják vezetni. A város háztartását, pénzügyeit nem viszik csődbe, dacára a rengeteg nehézségnek. Egy másik jellegzetes példa: Kultúrintézményeink úgy a régi jugoszláv, mint a magyar idő alatt a hatóságoktól üldözött és állandó zaklatásnak kitett intézmények voltak. Most pedig szabad demokratikus intézményeink, melyek szabadon terjeszhetik és terjesztik a magyar kultúrát. Vagy itt van a szabad nyelvhasználat joga. Mindenki szabadon, bármilyen gátlás nélkül beszélheti anyanyelvét minden közhivatalban. Stb., stb. Vagy itt van demokratikus választási törvényünk és választói névjegyzékeink, amelyek alapján minden 18 évét betöltött magyar férfi és nő választhat és választható.

Szabadságunk biztos tudatában most meg kell mutatnunk, hogy elfogadjuk szláv testvéreink felénk nyújtott baráti jobbát. Rajtunk a sor, hogy tettekkel bizonyítsuk azt, hogy hívei vagyunk az új Jugoszláviának, hogy hívei vagyunk az oly sok közös történelmi vonással rendelkező két nép — a magyarok és délszlávok barátságának és testvériségének. És meggyőződésünk, hogy a szavakat cselekedetek követik.



»Ha a természetet, az emberiség történetét, vagy szellemi tevékenységünket gondosan szemügyre vesszük, először a kölcsönhatások és összefüggések végtelenül szövevényes képe tárul elénk, melyben semmi sem marad meg annak, ami, ahol és ahogyan volt, hanem mindig mozog, változik, keletkezik és elmúlik.« (Engelsz)